

Foto: Fairtrade Sweden

Atbalsts ceļā uz gatavību EUDR piemērošanai kafijas nozarē

FAIRTRADE

Līdzfinansē Eiropas Savienība

Attiecas uz mikro, mazajiem un vidējiem, kā arī lielajiem tirgotājiem vai tirgus dalībniekiem

Pēdējoreiz aktualizēts: 2026. gada 15. septembrī

ES Atmežošanas regulas (EUDR) mērķis ir nodrošināt, ka pirmpreces, tostarp kafija un no tās atvasinātie izstrādājumi, kas nonāk ES tirgū, ir neatmežojošas un ilgtspējīgi ražotas. Šīs vadlīnijas ir īpaši izstrādātas, lai palīdzētu ražotājiem, uzņēmumiem un Fairtrade partneriem izprast tieši kafijas piegādes ķēdē pastāvošos atmežošanas riskus un ievērot EUDR prasības.

Kafija – fakti un skaitļi

Kafiju audzē aptuveni 12,5 miljonos saimniecību visā "kafijas joslā" – zemes joslā abpus ekvatoram ar piemērotiem klimata un augsnes apstākļiem, kas aptver vairāk nekā 50 valstis. Daudzi kafijas audzēšanas apgabali atrodas vienā no pasaules biodaudzveidīgākajām ekosistēmām. Tomēr šī **biodaudzveidība ir apdraudēta, jo klimata pārmaiņas virza kafijas audzēšanu uz jaunām teritorijām**.

Tiek prognozēts, ka līdz 2050. gadam galvenās kafijas ražotājvalstis **zaudēs 30–60 % kafijas audzēšanai piemērotās zemes**. (FT Risk Map) Kafijai ir **trešais augstākais atmežošanas risks** no visām ES importētajām lauksaimniecības pirmprecēm (fern, 2025). Lai gan kafija rada tikai līdz 7 % no globālās atmežošanas, **lokalizēti atmežošanas karstie punkti** joprojām ir plaši izplatīti, piemēram, Vjetnamas augstienēs, kur ar kafiju saistītās atmežošanas līmenis sasniedz 29 %. (SAFE, 2026).

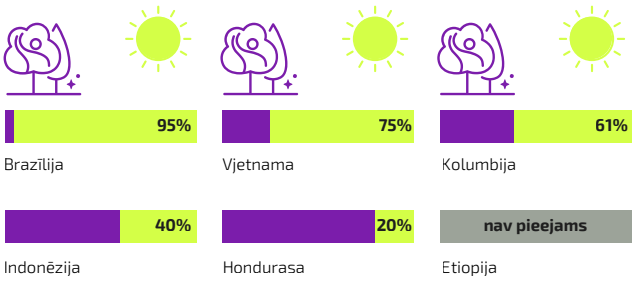
Izaicinājumi un riski

Atmežošana bieži ir saistīta ar vairākiem vides un sociālekonomiskajiem riska faktoriem, kas var mudināt kafijas ražotājus paplašināt audzēšanu teritorijās, kas iepriekš bija mežainas. Atmežošanas pamatā esošo kontekstuālo risku izpratne ir būtiska, lai to efektīvi novērstu:

- Klimata pārmaiņas: kafija ir kultūraugs, kas nepanes sausumu. Ražība samazinās, un veseli ražošanas reģioni kļūst nepiemēroti audzēšanai, vienlaikus samazinoties noturībai pret kaitēkļiem (Bilen, 2022), kas savukārt liek lauksaimniekiem sākt audzēšanu lielākā augstumā, bieži teritorijās, kas iepriekš bija mežainas. (FAO 2025)

- Mazo lauksaimnieku ražotāju ekonomiskā ievainojamība (TraceX, 2026): lauksaimnieku ekonomisko ievainojamību veicina daudzi faktori, piemēram, **cenu svārstīgums**, kas neatstāj lauksaimniekiem nekādu rezervi, kad samazinās ražība. Grūtības plānot ienākumus kavē ražotājus ieguldīt ilgtspējīgākās lauksaimniecības sistēmās, ierobežojot viņu noturību un spēju pielāgoties (UNDP, 2024).

Ražošana: hektāri saulē un ēnā

Coffee Barometer 2023

- Saulē audzētas kafijas sistēmu paplašināšanās: lai tiktu galā ar šo ekonomisko ievainojamību, ražotāji paplašina savas audzēšanas platības un arī pāriet no tradicionālām ēnotām agromežsaimniecības sistēmām uz intensīvāku saulē audzētas kafijas ražošanu. Šī pāreja bieži ietver koku izciršanu, kas veicina atmežošanu un biodaudzveidības zudumu, vienlaikus vēl vairāk mazinot lauksaimnieku kopienu ilgtspēju un noturību ilgtermiņā. (Coffee Barometer, 2023)

Fairtrade un EUDR

Uzņēmumiem, kas pārdod izstrādājumus Eiropas tirgū, ir jāpierāda, ka to piegādes ķēdes ir neatmežojošas. Fairtrade standarti palīdz ražotājiem un uzņēmumiem virzīties uz atbilstību ES Atmežošanas regulai (EUDR).
Balstoties uz taisnīgas iztikas līdzekļu nodrošināšanas un ētisku datu principiem, Fairtrade piedāvā uzņēmumiem un ražotājiem atbalstu, lai tie izpildītu EUDR prasības un ietu tālāk par atbilstību, īstenojot jēgpilnu mežu aizsardzību, savukārt vairāki granti palīdz ražotājiem un mazajiem uzņēmumiem sagatavoties.

1 Apstiprināti ģeolokācijas dati

Fairtrade sniedz praktisku atbalstu ražotāju organizācijām ģeolokācijas datu vākšanā, datu kvalitātes pārbaužu veikšanā un datu kopīgošanā EUDR TRACES platformā noteiktajā formātā. Fairtrade rīks "Plot Insights" ļauj ražotāju organizācijām saņemt gandrīz reāllaika riska analīzi par vietām, kur nepieciešama turpmāka rīcība, kā arī saņemt riska analīzes ziņojumus.

2 Atmežošanas uzraudzības dati

Fairtrade partneris Satelligence izstrādā kvalitatīvu atmežošanas riska analīzi katrai Fairtrade ražotāju organizācijai. Satelligence izmanto savā klasē labākās pielāgotās satelītattēlu veidošanas, vizualizācijas un riska identificēšanas tehnoloģijas, kas samazina kļūdaini pozitīvos rezultātus un ģenerē brīdinājumus par saimniecībām atmežotās zemēs vai aizsargājamās teritorijās un to tuvumā.

3 Padziļināts ieskats riska novērtēšanai

uzņēmumiem ir piekļuve Fairtrade risku kartei, kas palīdz veikt riska novērtējumu. Risku karte sniedz jaunāko informāciju par atmežošanas risku, kas saistīts ar Fairtrade sertificētajām pirmprecēm un to izcelsmi, nodrošinot pašu ražotāju apstiprinātu situācijas atainojumu. Kā papildu pakalpojumu var izstrādāt pielāgotus riska pārskatus par uzņēmumu piegādes ķēdēm.

4 Izsekojamība no pirmavota līdz tiešajam saņēmējam ar drošu, auditējamu ģeolokācijas datu apmaiņu

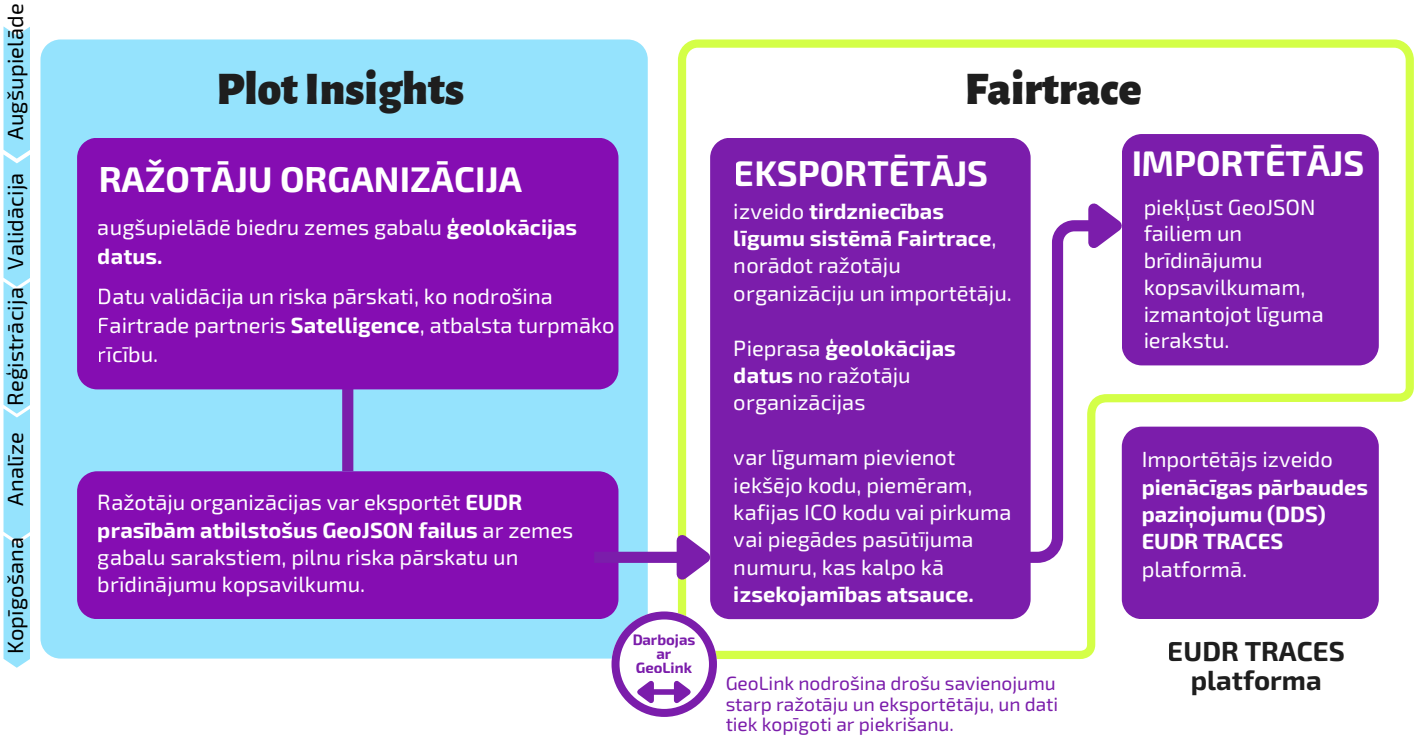
Kolīdz būs noslēgts tirdzniecības līgums, eksportētāji un importētāji varēs droši piekļūt EUDR prasītajiem ģeolokācijas datiem no saviem Fairtrade ražotāju organizāciju piegādātājiem, izmantojot jaunu digitālu piekrišanas apstiprinājumu ("handshake") sistēmā Fairtrace – sistēmā, kurā tiek izsekoti Fairtrade izstrādājumu pārdošanas apjomi Fairtrade piegādes ķēdēs.

Ģeolokācijas datiem par konkrētiem zemes gabaliem vienā un tajā pašā kooperatīvā var piešķirt nozares standarta izsekojamības atsauces, piemēram, kafijas ICO kodu vai citas iekšējās atsauces, piemēram, pirkuma vai piegādes pasūtījuma numurus, kas Fairtrace sistēmā saistīti ar unikālu līgumu. Ražotāju organizācijas var piekrist kopīgot šos datus ar savu eksportētāju un importētāju, izmantojot līgumu. Tas nodrošina auditējamu dokumentu apmaiņas uzskaiti starp ražotāju un importētāju, kā arī datu failu, kas nepieciešams EUDR pienācīgas pārbaudes paziņojumu ģenerēšanai. Šo procesu var izmantot arī apjomiem, kas nav saistīti ar Fairtrade, ļaujot ražotāju organizācijām optimizēt datu pārvaldību sadarbībā ar vairākiem pircējiem.

5 Vairāk nekā tikai atbilstības nodrošināšana

Fairtrade izstrādājumu iepirkšana palīdz mazināt atmežošanas riskus, pievēršoties pamatcēloņiem. Tas ietver nabadzības mazināšanu, izmantojot iztikas ienākumu atsauces cenu un ienākumu dažādošanas programmas, praktiskas Fairtrade ražotāju tīklu apmācības par klimatnoturīgas lauksaimniecības praksi un mežu aizsardzību, kā arī Fairtrade standartu prasības, piemēram, tirgotāju ieguldījums kooperatīvu centienos novērst atmežošanu.

How it works

Ko jūs iegūstat ar Fairtrade	Galvenās priekšrocības
ES TRACES atbilstoši ģeolokācijas faili (GeoJSON formātā) un Satelligence brīdinājumu kopsavilkums	• Formāti un saturs atbilst EUDR • Vienkārša integrācija importētāju DDS darbplūsmās
Datu koplietošana ar ražotāju organizācijas piekrišanu	• Juridiski un ētiski droši • Ievēro ražotāju tiesības un veido uzticību
Izsekojama un auditējama piegādes ķēde	• Iespējama izsekojamība no pirmavota no saimniecības līdz importētājam • Veicina uzticību un pārredzamību piegādes ķēdes partneru starpā
Ražotāju organizāciju atmežošanas riska analīze gandrīz reāllaikā	• Proaktīva problēmu atklāšana ražotāju organizācijām • Palīdz izprast riskus un plānot to mazināšanas pasākumus • Ražotāju organizācijas var kopīgot riska brīdinājumu kopsavilkumu ar partneriem
Ražotāju organizāciju kapacitātes stiprināšana un vietējais atbalsts	• Atbalsta mazos lauksaimniekus ilgtspējīgā veidā • Veicina datu kvalitāti un jēgpilnu mežu aizsardzību
Atbalsts ES mikrouzņēmumiem, mazajiem un vidējiem uzņēmumiem, pateicoties projektam LIFE FairTHRIVE	• Resursi, apmācības un paraugprakse palīdz sagatavoties EUDR prasībām